

რეგულირება

რეგულირება

რეგულირების ეკონომიკური მონიტორინგის აბსტრაქტული საკითხები

თანამედროვე პირობებში რეგულირების სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაციისა და საქმიანი აქტივობის გასარკვევად მხოლოდ სტატისტიკური ანალიზისა და ეკონომიკურ სუბიექტთა „ოპერაციული მაჩვენებლების“ გამოყენება არაა საკმარისი რეალური მდგომარეობის შესაფასებლად. რეგულირების ეკონომიკური მონიტორინგი (შემდგომში-პროექტი), რომელიც წარმატებით ხორციელდება ქვეყნის რეგულირებაში პოლონეთისა და ევროპის სხვა ქვეყნების ცენტრალური ბანკების მიერ, მიზნად ისახავს უშუალოდ ბიზნეს სუბიექტების მონაწილეობით იქნას შეფასებული მხარეებსა და ქალაქებში არსებული „ეკონომიკური მაჩვენებლები“ და აქედან გამომდინარე-მოლოდინი.

„რეგულირების მონიტორინგი“ საშუალებას იძლევა ჩატარდეს დაკვირვება რეგულირებაში ფასებსა და ფასწარმოქმნის საკითხებზე, გაეთდეს დასკვნები ფასების ზრდით გამოწვეულ უარყოფით შედეგებზე, პარტნიორი ქვეყნების კონტრაქტორების მხრიდან სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების ხელშეწყობის დასაფასებლად, ასევე იკვლევს რეგულირებაში სინერჯის გამოყენებას, დასაქმების დონესა და ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის ზეგავლენას საწარმოს სტაბილურ ფინანსურ მდგომარეობაზე და სხვა. ევროპის ქვეყნებში „რეგულირების მონიტორინგი“ არ რეგულირდება სახელმწიფოს მხრიდან სპეციალური კანონით, ის წარმოადგენს ცენტრალური ბანკების შიდა რეგულირებას და შექმნილ ანალიზურ პროდუქტს და თავის საქმიანობაში იყენებს არა მარტო ცენტრალური ბანკი და მისი რეგულირების სტრუქტურები, არამედ საფინანსო და ეკონომიკური პროფილის სამსახურები. აღნიშნულ გამოცდილებათა კვლობაზე საქართველოს სინამდვილეში იმერეთისა და ქუთაისის მაგალითზე ჩატარებული გამოკვლევების შედეგები ჩვენის აზრით, მიესადაგება საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავებულ საქართველოს საბანკო სისტემის განვითარების 2006-2009 წლების ძირითად მიმართულებებს და შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას ერთიანი მაკროეკონომიკური ანალიზის შემადგენელ (რეგულირება) ნაწილად. და ბოლოს, პროექტში მონიტორინგის ყველა მონაწილე სუბიექტი სპეციალური ფორმების (ანკეტების) შევსების გარდა აფიქსირებს წინადადებებსა და სურვილებს, რომელიც გასათვალისწინებელია ასევე გრძელვადიან პერიოდში რეგულირების ადგილობრივი მმართველობის მხრიდან.

მონაწილეთა დაგროვილი სტრუქტურა

რეგულირების ეკონომიკური მონიტორინგის ჩასატარებლად სხვადასხვა პროფილის 33 კომპანია შეირჩა. ძირითადი აქცენტი გადატანილი იქნა ეკონომიკაში აქტიურ სამეწარმო სუბიექტებზე. კერძოდ, ქუთაისის ეკონომიკაში - მატერიალური დოვლათის შექმნით, ფინანსური ნაკადების მოძრაობით, დასაქმების თვალსაზრისით, შიდა სავაჭრო რეგულირებაში ბაზრის ფორმირებაში გამოკვეთილ ფუნქციას ასრულებენ საშუალო და მცირე სამრეწველო საწარმოები, ტრანსპორტის სფერო, საცალო ვაჭრობის ობიექტები, სამშენებლო ორგანიზაციები და ჯანდაცვის სექტორი. სამრეწველო სექტორში ქუთაისში დასაქმებულია 3396 ადამიანი, 2005 წელს წარმოებულია 33 მლნ. ლარის პროდუქცია. საცალო ვაჭრობაში დასაქმებულია 2200 კაცი და საქონელბრუნვა შეადგენს 61 მლნ. ლარს. მშენებლობაში 2005 წელს სამუშაოთა მოცულობა 2,7-ჯერ გაიზარდა და დასაქმებულია 780 კაცი. ჯანდაცვაში დასაქმებულია 3350 ადამიანი. ჩამოთვლილ სფეროთაგან მონიტორინგში მონაწილე კომპანიათა შერჩევას ასევე საფუძვლად დაედო რეგულირების სამრეწველო პალატის რეიტინგული მონაცემები, ადგილობრივი მთავრობისა და მედიის საიტებზე გამოქვეყნებული ეკონომიკური მაჩვენებლებით გამორჩეულ კომპანიათა მონაცემები, სარეკლამო განცხადებები და სხვა. შესაბამისად, მონიტორინგის მონაწილეთა სტრუქტურა მრავალპროფილიანი სექტორებისგან შედგება.

ასახული მდგომარეობა

მონიტორინგის 30 პუნქტიანი სპეციალური ფორმა (ანკეტა) სამი ნაწილისაგან შედგება: პირველი ნაწილი ასახავს არსებულ სიტუაციას, მეორე ნაწილი შეეხება წარმოებაზე მოქმედ დადებით და უარყოფით ფაქტორებს, მესამე ნაწილი წარმოადგენს გვიქმნის ბიზნესის განვითარების მდგომარეობაზე უახლოეს პერსპექტივაში და რაც მთავარია მოლოდინს.

პირველი ნაწილის მიხედვით კომპანიათა 63,6% მათი საწარმოს ეკონომიკური მდგომარეობას ამ ეტაპზე დამაკმაყოფილებლად აფასებს, ხოლო 30,3% უკმაყოფილოა თავისი ბიზნეს-საქმიანობით. მხოლოდ 6,1% მიიჩნია საწარმოს საქმიანობა წარმატებულად. მთლიანობაში მონიტორინგის ყველა მონაწილე გაცილებით ოპტიმისტურად უყურებს არსებულ ეკონომიკურ სიტუაციას.

რაც შეეხება წარმოებულ პროდუქციასა და გაყიდვულ მომსახურებაზე ფასებს, მონაწილეთა 66,7% მიიჩნევს, რომ ფასები უცვლელია, მხოლოდ 6% აღ

ნიშნავს მის შემცირებას, გამოკითხულთა 27,3% მია-
ნიშნებს ფასების გაზრდას.

განსაკუთრებით საინტერესოა გამოკვლევები წარ-
მოების დანახარჯების (ზოგ შემთხვევაში მიმოქცევის
ხარჯების) შესახებ. 75,76%-ის თქმით დანახარჯები გა-
იზარდა და მხოლოდ 6,06% აღნიშნავს მის შემცი-
რებას. ყველა დარგის წარმომადგენელი მიუთითებს
დანახარჯების მასიურ ზრდაზე. როგორც ჩანს საკმა-
ოდ ბევრ საწარმოს უდგას თავისუფალი ფულადი
სახსრების პრობლემა, მონიტორინგის მონაწილეთა
42,42% აღნიშნავს, რომ მათ განკარგულებაში არ-
სებულ ფულადი სახსრების მოცულობა შემცირდა,
მხოლოდ 18,18% აღნიშნავს, რომ ფინანსური რე-
სურსები გაეზარდათ.

გამოკვლევებიდან შეიძლება გამოვიტანოთ დას-
კვნები: თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ჩვენ არ
ვთხოვდით მონაწილეებს ოპერატიულ ინფორმაცი-
ას, არც ჩვენთვის სასურველ პასუხებს, ვფიქრობთ
მათი განწყობილება, მათი პასუხები გარკვეულ და-
ფიქრებს მოითხოვს ჩვენგან: რასაკვირველია, ლოგი-
კური ურთიერთკავშირი პასუხებს შორის ცხადად
იკითხება, ბუნებრივია, როცა თავისუფალი ფულა-
დი სახსრების შემცირება წარმოებაზე გაზრდილი
დანახარჯებითაა გამოწვეული, ეს ფაქტორი სწრა-
ფადვე პოულობს ასახვას პროდუქციის ან მომ-
სახურების ღირებულებაში, რომელიც პირდაპირ-
პროპორციულად მატულობს. აღნიშნული კი, რაღა
თქმა უნდა, უარყოფითად მოქმედებს გაყიდვების მო-
ცულობაზე, რასაც განსაკუთრებით ვაჭრობის დარ-
გის მონაწილენი (71,4%) აცხადებენ.

წარმოებაზე მოქმედი ფაქტორები

როგორც ცნობილია, ბიზნესის კეთებისას კომპა-
ნიების მხრიდან აუცილებელია ისეთი მაკროეკონო-
მიკური მაჩვენებლების გათვალისწინება, როგორცაა
ინფლაციის ტემპი, ეროვნული ვალუტის კურსის ცვა-
ლებადობა, ენერგომატარებლების ფასების ცვლილება,
საპროცენტო განაკვეთები და სხვა. მონიტორინგის
მონაწილე კომპანიებმა 2006 წლის I კვარტლის მდგო-
მარეობით საინტერესოა განწყობა გამოხატეს, თუ „რო-
გორი გავლენა იქონია ლარის კურსის ცვლილებამ
ბიზნესზე“.

აღმოჩნდა, რომ გამოკითხულთა 2/3-ის აზრით,
გავლენა არ მოუხდენია, ხოლო 6,06% მიიჩნევს, რომ
მან დადებითი გავლენა იქონია. მაგრამ რესპოდენტთა
27,27%-მა აღნიშნა, რომ ამ ცვლილებამ უარყოფი-
თად იმოქმედა. საინტერესოა პასუხები დარგობრივ
ჭრილობაში - ყველაზე უარყოფითად 2006 წლის I
კვარტალში ლარის კურსის ცვლილებამ ვაჭრობაზე
იმოქმედა, აქვე გავიხსენოთ, რომ ტრადიციულად
ყოველი წლის დასაწყისში ლარის კურსი ოდნავ
ეცემა აშშ დოლართან მიმართებაში და როგორც
აღმოჩნდა, ეს გარკვეულ დისკომფორტს უქმნის ვაჭ-

რობის სფეროს წარმომადგენლებს, რომლებიც
საკმაოდ აქტიურად მუშაობენ იმპორტზე.

ჩვენთვის მოულოდნელი არ ყოფილა კომპანიათა
საერთო დადებითი დამოკიდებულება დაკრედიტების
პირობების ცვლილების მიმართ. ის ფაქტი, რომ
საბანკო სექტორი მეთოდურად აღუმჯობესებს მომ-
სახურებას, დაკრედიტების პირობებს და კრედიტი
უფრო იაფი და ხელმისაწვდომი ხდება, ხელშესახებ
პოზიტიურ გავლენას ახდენს სამეწარმეო საქმიანობაზე,
ამას რეგიონის საბანკო სტატისტიკა და მიმდინარე
წლის I კვარტალში წინა წლის შესაბამის პერიოდ-
თან შედარებით 3-ჯერ გაზრდილი სესხებიც მოწ-
მობს.

ახლა, რაც შეეხება რისკებს: საქართველოს მხარეებს
შორის იმერეთი და ქუთაისი მნიშვნელოვანი და გან-
საკუთრებული მაჩვენებლებით არ გამოირჩევა, ეს კი
რეგიონში არსებული ბიზნეს კლიმატის აქტიურობის
დაბალ ხარისხზე მიუთითებს, მონიტორინგში მონა-
წილეთა ნახევარი თვლის, რომ ეკონომიკურ საქმიან-
ობასთან დაკავშირებული რისკები გაიზარდა. 43%
აღნიშნავს ბოლო პერიოდში გაუთვალისწინებელი
ხარჯების ზრდით გამოწვეულ რისკების ზეგავლენის
ხარისხს.

ბიზნესის კეთებაზე მოქმედი ფაქტორების გაანა-
ლიზებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ, მაკროეკონო-
მიკური მაჩვენებლებისა (ინფლაცია, ფასები, ვალუ-
ტის კურსი, კომპანიებისა და მოსახლეობის გადახდი-
სუნარიანობა და სხვა) და ხშირი საკანონმდებლო
ცვლილებების გავლენას ბიზნეს სექტორი უფრო მომ-
ზადებული ხვდება, ისინი ბიზნეს გარემოს შემა-
ფერებებელ მიზეზად არაეკონომიკურ ფაქტორებს მი-
იჩნევენ, შედეგად მათ არ აქვთ სტაბილურობისა და
თანმიმდევრობის განცდა და მათ მოლოდინში არ
იკვეთება ის გარანტიები, რომელზეც სამომავლო გეგ-
მები უნდა ააყყონ. ეს განწყობილება მონიტორინგის
III ნაწილში, მათ მოლოდინში კიდევ უფრო თვალსა-
ჩინოდ გამოიკვეთა.

მოლოდინი

ბიზნესის მოლოდინი დღეს ეკონომიკის განვითარ-
ების ერთ-ერთ მდგენელად იქცა, თუ ბიზნესს უახლო-
ეს პერსპექტივასთან დაკავშირებით დადებითი პროგ-
ნოზი გააჩნია, ეს შეიძლება ამა თუ იმ ქვეყნის ეკონო-
მიკის სიჭანსალის მაჩვენებლად მივიჩნიოთ.

მონიტორინგის მესამე ნაწილის შედეგებმა, რომე-
ლიც რეგიონის ბიზნეს წრეების მოლოდინის უახლოეს
პერსპექტივას შეეხებოდა, დაგვანახეს, რომ მეწარმე
სუბიექტები იმედებთან ერთად გარკვეულ პრობლე-
მებზეც აკეთებენ აქცენტს. მიუხედავად იმისა, რომ
ისინი არ გამოირიცხავენ მათთან დასაქმებულთა
რიცხვის მატებასა და კრედიტებზე მოთხოვნის გაზ-
რდას, რაც რაღა თქმა უნდა დადებით მომენტად
უნდა ჩაითვალოს, მათი აზრით,

მაინც არსებობს გაუთვალისწინებელი რისკების ერთობლიობა, რომელიც პროდუქციასა და მომსახურებაზე ფასების მომატებას გამოიწვევს, ეს კი უარყოფით ასახავს კპოვებს რეალიზაციაზე, ანუ გაყიდვების მოცულობა მაინც შემცირდება. ეს ნეგატიური პროგნოზები პირველ რიგში ენერგომატარებლების ფასების არაერთგვარად მომატებას უკავშირდება.

მონიტორინგის მესამე ნაწილის შედეგებიდან გამომდინარე ცხადია, რომ მეწარმეთა უმრავლესობას მიღრეკილება აქვს თავისი საქმიანობის გაფართოებისაკენ, რაც ჩვეულებრივი მოვლენაა ბიზნესისათვის, მაგრამ მათ მოლოდინში იკვეთება სურვილი მეტი თანმიმდევრულობის, გამჭვირვალობისა და ეკონომიკური პოლიტიკის სტაბილურობისა. რომ ბიზნესის ხელშეწყობა სახელმწიფოს უმთავრესი მიზანი უნდა გახდეს, შეღავათიანი პირობების შექმნით კი რეგიონული ბიზნესი რეგიონისა და მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთ მყარ რგოლად გადაიქცევა.

დასკვნა

ჩვენს მიერ ჩატარებული მონიტორინგი გახლავთ შედეგი პოლონეთის ეროვნული ბანკის შესაბამისი პროექტის მიხედვით, თვით ბიზნეს სექტორის თვალთ დაგვენახა რეგიონში არსებული ეკონომიკური სიტუაცია და ბიზნესგარემო, რაც ერთობ საინტერესო გამოდგა და ვფიქრობთ, ეს პროექტი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება ეროვნული ბანკის ახალი საზოგადოებრივი სახის ჩამოყალიბების გზაზე. თავად მონიტორინგის მონაწილეებისთვისაც საკმაოდ საინტერესო აღმოჩნდა ამ ფორმით ეროვნული ბანკის ფილიალთან საქმიანობა.

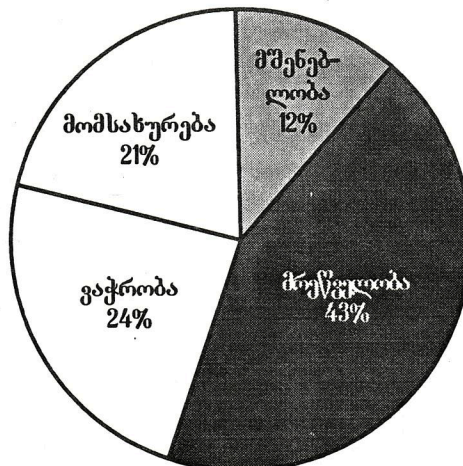
ვფიქრობთ, პროექტის მომავალში განხორციელებით შესაძლებელი გახდება საბალანსო წლის ჭრილში, რეგიონულ დონეზე ეკონომიკური სიტუაციის სრული და ობიექტური სურათის მიღება, რაც გარკვეული დინამიკისა და შესაბამისი ანალიზის გაკეთების საშუალებას მისცემს საკრედიტო ორგანიზაციებსა და ქვეყნის საფინანსო-ეკონომიკურ ინსტიტუტებს.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები:

1. Денги и кредит. М. ,2003, №9, с.32, 35
2. Денги и кредит. 2005, №3, с 22, 26.
3. SZYBKI MONITORING NARODOWY BANK POLSKI, Prognozi na I kw. 2006 r.
4. საქართველოს ეროვნული ბანკის ქუთაისის ფილიალის 2006 წლის გამოკვლევები.
5. სტატისტიკის დეპარტამენტის ქუთაისის სამმართველოს 2005 წლის მასალები.
6. გრიგორი მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები. 2000 წ. გვ. 1042.

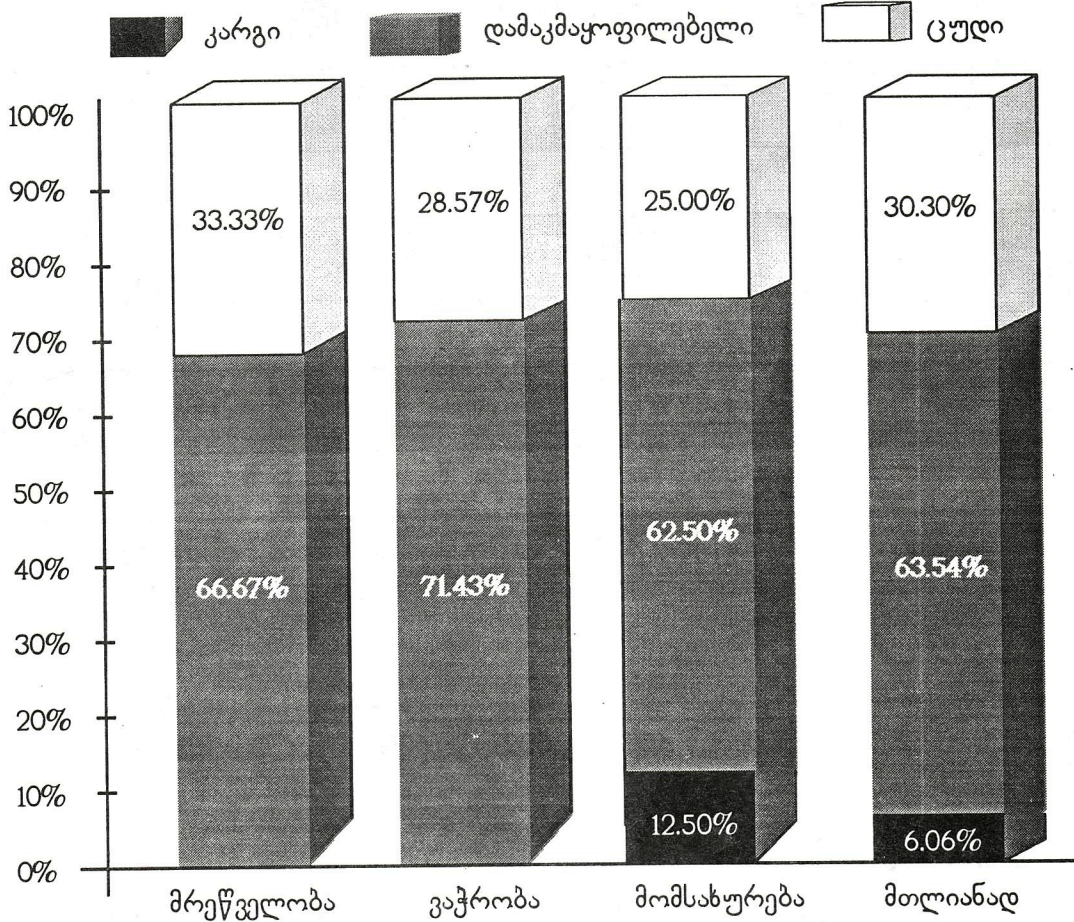
გრაფიკი №1

მონიტორინგში მონაწილეთა დარბოზრივი სტრუქტურა, %

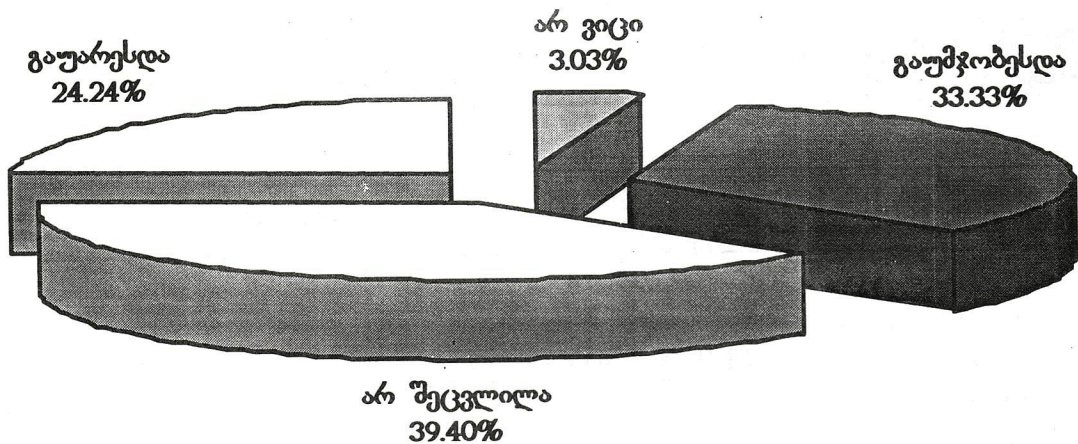
გრაფიკი №2

საწარმოს ეკონომიკური მდგომარეობა

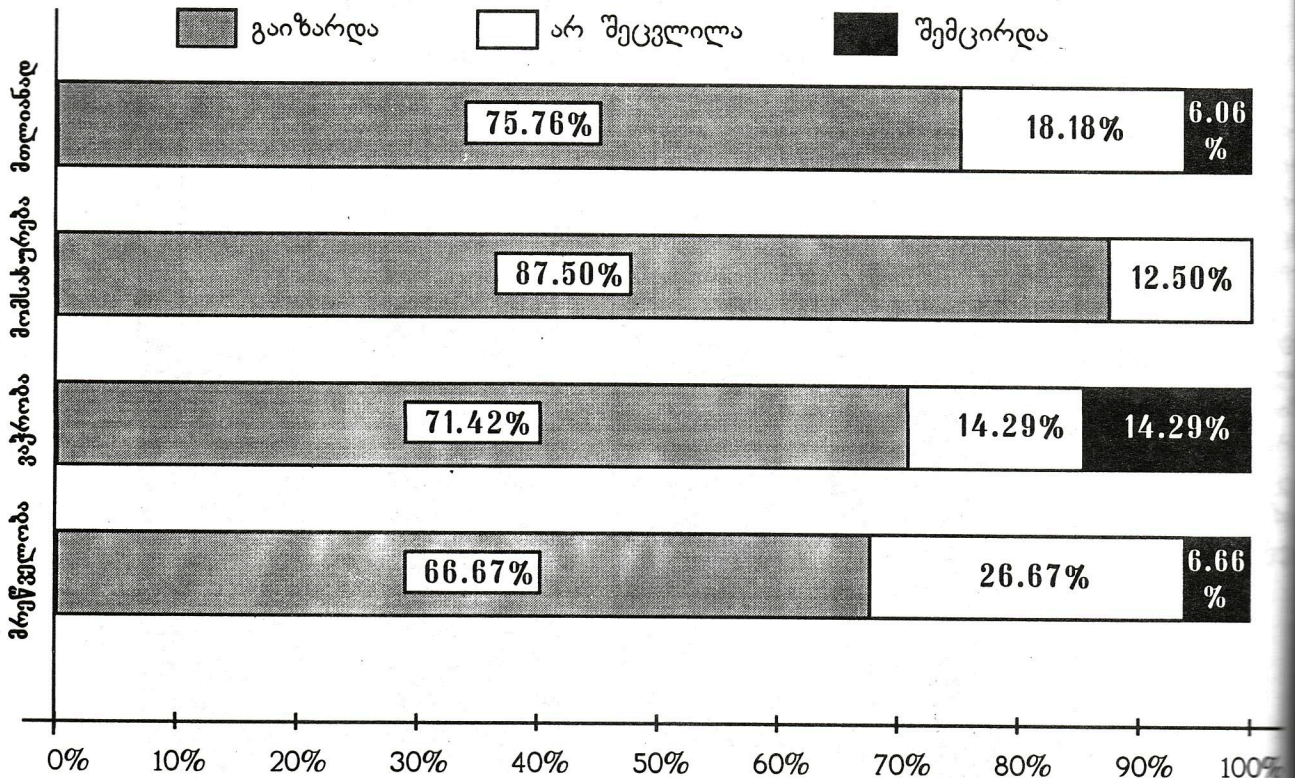
გრაფიკი №3

ღარბის კონსტრუქტურა

გრაფიკი №4

წარმოების დანახარჯების ცვლილება

გრაფიკი №5

ღარის ქარსის ცვლილების გავლენა საქმიანობაზე

